

Generistik ohje

Versio 1.3

Ohje päivitetty: 3.8.2025

Sisällysluettelo

Yleisiä huomioita	1
Ristikon laatiminen	2
Hiiren ja näppäimistön toiminnot	3
Laadinnan epäonnistuminen	4
Automaattinen lukitseminen	4
Laadintaan otettavien sanojen maksimimäärä	4
Sanastoasetukset	5
Omien sanastojen lisääminen	5
Ulkoasun vaihtaminen	6

Yleisiä huomioita

- Ohjelman toimintaidea hahmottuu parhaiten katsomalla Generistikistä tehtyjä videoita YouTubessa.
- Ohjelman ylä- ja sivupalkeissa olevien painikkeiden viereen ilmestyy painikkeen toimintaa kuvaava ohjeteksti, kun hiirtä pidetään vähän aikaa paikallaan painikkeen päällä.

Ristikon laatiminen

Vihjeruudulla tarkoitetaan ruutua, joka on varattu ristikossa olevien sanojen vihjeitä varten. Yhdestä vihjeruudusta voi tilanteesta riippuen lähteä joko kaksi sanaa (vaaka- ja pystysuoraan), yksi sana tai ei yhtään sanaa.

Vihjeruuduista lähtevät sanat voidaan lukita. **Jos sana on lukittu, ohjelman laadinta-algoritmillemme ei anneta lupaa muuttaa sanan sisältöä.** Laaditun sanan kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että laadinta-algoritmi ei voi perua sanan laadintaa. Laadittujen sanojen lukitseminen isoja ristikoita laadittaessa on hyödyllistä, koska laadinta-algoritmi voi tietyissä tilanteissa peruuttaa liikaa. Suurissa ristikoissa kannattaakin käyttää **automaattista lukitsemista**, joka on oletuksena päällä yli 150 ruudun ristikoissa. Tätä pienemmissä ristikoissa laadittujen sanojen lukitsemisesta ei yleensä ole hyötyä.

Myös laatimattomia sanoja voidaan lukita. Tällöin sanat pysyvät laatimatta niin pitkään kunnes lukitukset poistetaan. Lukituksilla voidaan siis ohjalla laadinta-algoritmin etenemistä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa ristikkopohja on valmiiksi luotuna (vihjeruudut aseteltuina), mutta sanat ovat laatimatta ja lukittuina, on usein järkevää aloittaa laadinta ristikon vaikeimmasta nurkasta, ja vähän kerrallaan availla lukituksia niin, että laadinta etenee kutakuinkin yhtenäisenä rintamana kohti vastakkaista nurkkaa.

Ristikoon laitettut vihjeruudut lukitaan luontihetkellä, jos sivupalkissa oleva lukkopainike on lukitusasennossa. Tällöin ristikkopohjaa on mahdollista luoda ilman, että laadinta-algoritmi alkaa heti laatimaan sanoja.

Jos laadinta ei tahdo onnistua, ei kannata yleensä jäädä odottamaan pitkäksi aikaa laadinnan valmistumista. Sen sijaan voi kokeilla jotain seuraavista keinoista:

1) Laadinta-algoritmin uudelleenkäynnistäminen:

Laadinta-algoritmi sekoittaa sanastot laadintaan ryhtyessään, joten uudella yrityksellä voi tärpätä nopeammin.

2) Viereisten laadittujen alueiden laatiminen uudelleen:

Laadittavan alueen viereiset laaditut alueet rajoittavat laadinta-algoritmin ratkaisumahdollisuuksia, joten niiden laadinnan muuttaminen voi auttaa.

3) Laatimisen aloittaminen alusta vaikeasta kohdasta alkaen:

Kun laadinnan aloittaa vaikeimmasta kohdasta, niin viereiset alueet eivät rajoita laadinta-algoritmin ratkaisumahdollisuuksia.

Hiiren ja näppäimistön toiminnot

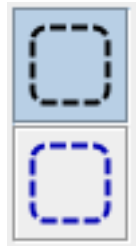
Hiiren vasemman painikkeen klikkaus muun kuin vihjeruudun kohdalla tekee ruudusta vihjeruudun.

Hiiren vasemman painikkeen klikkaus vihjeruudun kohdalla lukitsee ruudusta lähtevän pystysanan, mikäli klikkaus osuu ruudun alareunaan. Jos klikkaus osuu ruudun yläreunaan, lukitaan ruudusta lähtevä vaakasana. Jos vihjeruudusta lähtee vain yksi sana, ei klikkauksen sijainnilla ole merkitystä.

Hiiren vasemman painikkeen klikkaus lukituksia sisältävän vihjeruudun kohdalla vapauttaa lukituksen.

Hiiren oikean painikkeen klikkaus tyhjentää hiiren osoittimen kohdalla olevan ruudun.

Ristikosta voidaan valita nelikulmion muotoisia alueita **painamalla hiiren painike pohjaan ja samanaikaisesti liikuttamalla hiirtä**. Valitulle alueelle tehtävä toiminto riippuu käytössä olevasta valintatilasta. Valintatilasta toiseen voidaan siirtyä sivupaneelissa olevilla painikkeilla tai **pyörittämällä hiiren rullaa**.

Mustareunuksista valintatilaa tarvitaan pohjan luonnin tai muokkauksen yhteydessä. Vasemmalla hiiren painikkeella valittu alue täytetään vihjeruuduilla, kun taas oikealla painikkeella valittu alue tyhjennetään.

Sinireunuksista valintatilaa käytetään laadinta-algoritmin ohjailemiseen. Vasemmalla hiiren painikkeella valittu alue tyhjennetään laadinta-algoritmin laatimista sanoista (vihjeruutuja ja itseasetettuja kirjaimia ei tyhjennetä) sekä vapautetaan lukituksista. Oikealla painikkeella valittu alue puolestaan tyhjennetään ja lukitaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että laadinta estetään alueilta, jotka ovat valittu oikealla painikkeella, kun taas vasemmalla painikkeella valitut alueet otetaan laadittavaksi tai laaditaan uudelleen.

Välilyönnin painaminen poistaa laadinnan käytöstä. Toinen painallus ottaa laadinnan takaisin käyttöön. Mikäli laadinta vaikuttaa jumiutuneen johonkin kohtaan ristikkoo, kannattaa kokeilla laadinta-algoritmin uudelleenkäynnistämistä, mikä onnistuu painamalla välilyöntiä kahdesti peräkkäin. Laadinnan saa pois päältä myös ohjelman yläpalkissa olevasta painikkeesta.

Näppäimistöltä kirjaimen painaminen asettaa kirjaimen hiiren osoittimen kohdalla olevaan ruutuun, mikäli sivupalkissa oleva **kirjoitustila -painike** ei ole painettuna pohjaan.

Jos **kirjoitustila** on päällä, voi ristikkoon kirjoittaa sanoja kursorin avulla.

Enter-näppäin asettaa vihjeruudun kursorin osoittamaan ruutuun.

Kursoria voi liikutella käyttämällä **nuolinäppäimiä**.

Sarkainnäppäin muuttaa kirjoitussuunnan.

Askelpalauttimella voi pyyhkiä kirjoitusta. Pyyhkiminen tapahtuu valitun kirjoitussuunnan mukaisesti.

Mikäli **hiiren oikealla näppäimellä** klikataan tyhjää ruutua, siirtyy kursori klikattuun ruutuun. Uudelleen klikkaaminen muuttaa kursorin kirjoitussuunnan.

Pikanäppäimet:

Edellinen varmuuskopio - **ctrl-Z**

Seuraava varmuuskopio - **ctrl-X**

Kloonaa ristikko - **ctrl-C**

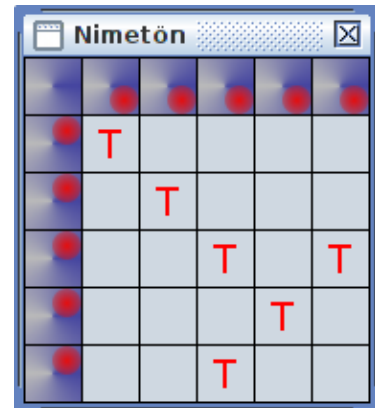
Tallenna - **ctrl-S**

Laadinnan epäonnistuminen

Jos laadittavaa aluetta ei ole mahdollista laatia millään sanastossa olevien sanojen yhdistelmällä, merkitään epäonnistuneen laadinnan sijainti punaisilla täplillä vihjeruutuihin.

Tilanteen korjaamiseksi voi kokeilla seuraavia keinoja:

- 1) Lukituksen poistaminen alueen lähellä olevista laadituista sanoista.
- 2) Ristikopohjan helpottaminen tai muuttaminen.
- 3) Käytettävien sanastojen lisääminen sanastoasetuksista.

Automaattinen lukitseminen

Automaattinen lukitseminen on hyödyllinen isokokoisia (yli 150 ruutua) ristikkoja laadittaessa. Kun automaattinen lukitseminen on käytössä, lukitaan automaattisesti ne sanat, jotka ovat syvällä laaditun alueen sisällä.

Kuvassa näkyvästä säätimestä voidaan säätää lukitsemisen aggressiivisuutta.

Pienillä arvoilla (alle 4) sanat lukitaan hyvin aikaisin, jolloin laadinta-algoritmi ei voi välttämättä peruuttaa riittävästi ratkaisun saamiseksi. Suuret arvot puolestaan lukitsevat sanat hyvin myöhään, mistä saattaa seurata, että laadinta poukkoilee edestakaisin suurella alueella johtamatta haluttuun tulokseen.

Automaattisella lukitsemisella ei ole kovin suurta merkitystä, jos laadittava ristikko on helppo (sanojen keskipituus alle 5). Vaikeampia ristikkoja laatiessa lukitus on enemmän tarpeen ja tilanteesta riippuen arvot 4 - 6 toimivat parhaiten.

Laadintaan otettavien sanojen maksimimäärä

Yläpalkissa on säädin (kuvassa), jolla voidaan määrätä laadintaan kerralla otettavien sanojen maksimimäärä. Tämän säätimen merkityksen ymmärtämiseksi käydään läpi hieman laadinta-algoritmin toimintaa.

Laadinta alkaa aina yhden sanan laatimisesta. Mikäli laadinta ei onnistu (risteävät sanat eivät jätä vaihtoehtoja), perutaan kahden risteävän sanan laadinta, ja yritetään laatia alkuperäistä sanaa ja peruttuja sanoja yhdessä eli yhteensä kolmea sanaa. Jos laadinta ei taaskaan onnistu, perutaan näiden kolmen sanan risteävistä sanoista kahden laadinta, ja otetaan seuraavaan laadintavaiheeseen mukaan edellisten kolmen sanan lisäksi perutut kaksi sanaa, eli yhteensä 5 sanaa. Jos laadinta ei vielä onnistu, jatketaan samaan tapaan, jolloin kerralla laadittavien sanojen määrä kasvaa edelleen.

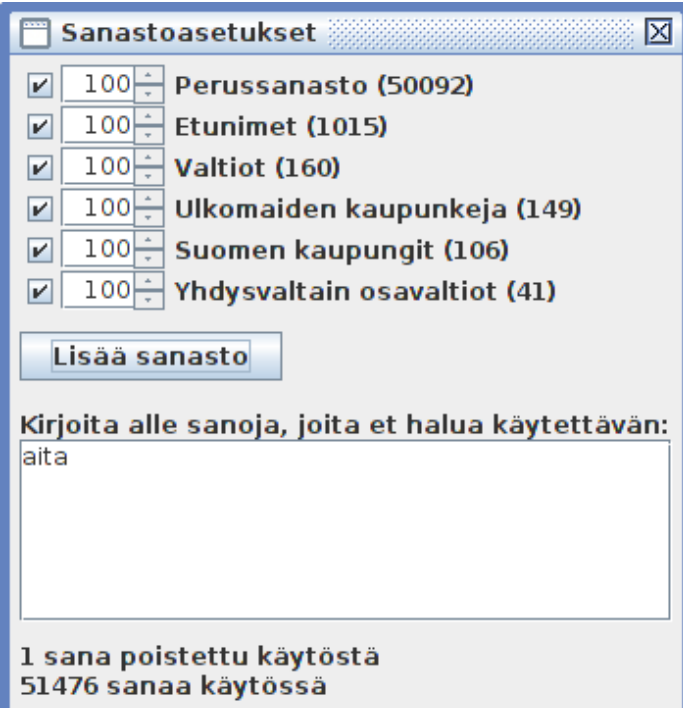
Kun päästään laadittavien sanojen määrän maksimiarvoon, laadinta keskeytetään ja aloitetaan uudestaan. Tällöin tilanne on aikaisemmista peruutuksista ja algoritmin satunnaisesta sananvalinnasta johtuen eri ja laadinta voi tällä kertaa onnistua.

Liian pienillä säätimen arvoilla (alle 13) laadinta ei yleensä valmistu, sillä laadinta-algoritmi ei tällöin pääse käsittelemään ristikon yhtenäisiä alueita (aukioita) yhdellä kertaa. Suurilla arvoilla (yli 25) laadinta jää junnaamaan helposti paikoilleen, sillä esimerkiksi 25 sanaa kerralla laatiessa erilaisten kombinaatioiden määrä nousee usein niin korkeaksi, että niiden kokeileminen voi tietyissä tilanteissa jatkua lähes ikuisesti.

Sanastoasetukset

Sanastoasetuksista voidaan valita käytettävät sanastot. Kunkin sanaston kohdalla on mahdollista arpoa tietty prosenttimäärä sanoista käyttöön muuttamalla sanaston nimen vieressä olevaa säätöarvoa. Sanastot kannattaa kuitenkin pitää mahdollisimman laajasti käytössä, sillä mitä enemmän sanoja on käytössä, sitä paremmin laadinta onnistuu.

Mikäli sanastossa ilmenee sanoja, jotka halutaan poistaa käytöstä, onnistuu se kirjoittamalla käytöstä poistettavat sanat sanastoasetuksissa olevaan tekstikenttään välilyönneillä tai rivinvaihtoilla erotettuina.

✓	100		
✓	100	-	Perussanasto (50092)
✓	100	-	Etunimet (1015)
✓	100	-	Valtiot (160)
✓	100	-	Ulkomaiden kaupunkeja (149)
✓	100	-	Suomen kaupungit (106)
✓	100	-	Yhdysvaltain osavaltiot (41)

Lisää sanasto

Kirjoita alle sanoja, joita et halua käytettävän:

aita

1 sana poistettu käytöstä
51476 sanaa käytössä

Omien sanastojen lisääminen

Omien sanastojen tulee olla tavallisia **UTF-8 -koodattuja** tekstitiedostoja. Sanat erotetaan toisistaan rivinvaihtoilla ja välilyönneillä. Samalla rivillä olevista välilyönneillä toisistaan erotetuista sanoista vain yksi voi esiintyä kerrallaan ristikossa. Kirjainten koolla (pieni/iso) ei ole merkitystä.

Eri sanastoissa voi olla samoja sanoja, ja myöskin yksittäisessä sanastossa voi esiintyä sama sana moneen kertaan. Tästä ei aiheudu ongelmia, kuten esimerkiksi saman sanan esiintyminen kahdesti samassa ristikossa.

Sanasto voi olla esimerkiksi seuraavankaltainen:

Englanti
koira koirat
tuuli tuulet
tuuli tuulit
aivastelu aivastelut aivasteleminen aivastelemiset

Esimerkin sanastossa esimerkiksi sana "tuuli" ei voi esiintyä sanojen "tuulet" ja "tuulit" kanssa yhtäikaa. Sanat "tuulet" ja "tuulit" voivat puolestaan olla ristikossa yhtäikaa.

Sanaston käyttöön ottamisen yhteydessä kannattaa kokeilla, että sanasto toimii. Tämän voi tehdä esimerkiksi ottamalla kaikki muut sanastot pois käytöstä ja kokeilemalla yksittäisten sanojen laatimista ristikkoon. Erityisesti ääkkösten toimivuus kannattaa varmistaa. Mikäli ääkköset eivät toimi, voi syynä olla, että sanaston merkistökoodaus on eri kuin vaadittu UTF-8 -koodaus.

Ulkoasun vaihtaminen

Ulkoasuista **Metal** ja **Nimbus** toimivat yleensä parhaiten. Nimbus on raskaampi, mutta voi näyttää sulavammalta. Käytettävissä olevat ulkoasut riippuvat käyttöjärjestelmästä.

Ulkoasun vaihtamisen jälkeen saattaa esiintyä pieniä graafisia virheitä, jotka saattavat poistua ohjelman uudelleenkäynnistyksen jälkeen.

Jos ohjelman käyttöliittymä ei skaalaudu sopivasti esimerkiksi erityisen suuri- tai pieniresoluutioisille näytöille, voi skaalausta säätää muuttamalla skaalauskerrointa. Muutos tulee voimaan vasta, kun ohjelman on suljettu ja käynnistetty uudelleen.

